

Studiehandledning som fjärrundervisning

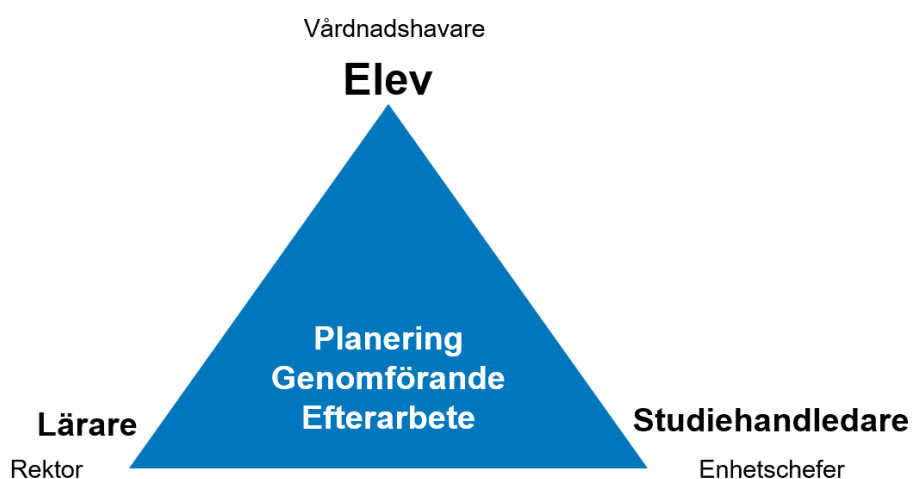
2022-05-04

Sammanfattning

Flerspråkiga elever klarar inte skolans krav i samma utsträckning som andra elever. Avgörande för skolframgång är möjligheten för eleven att genom studiehandledning använda sitt starkaste språk för att lära och redovisa sina kunskaper. Behovet av likvärdig tillgång till studiehandledning av hög kvalitet är därför stort.

I denna rapport redovisas lärdomar från en intervjustudie där studiehandledning genomförts som fjärrundervisning. Vilka styrkor och svagheter finns, och vilka förutsättningar behöver finnas?

Studiens resultat är att goda villkor och medvetet arbete med att undvika fallgropar innebär att studiehandledning kan genomföras med bibehållen kvalitet när den ges som fjärrundervisning.

Innehåll

1	Uppdrag studiehandledning som fjärrundervisning	4
1.1	Syfte och mål.....	4
1.2	Frågeställningar.....	5
1.3	Metod	5
1.4	Bakgrund.....	6
1.5	Studiehandledning är allas angelägenhet.....	6
1.6	Flerspråkighet som resurs	7
1.7	Rätt till studiehandledning.....	8
1.8	Studiehandledning som fjärr- eller distansundervisning	8
2	Resultat	10
2.1	Planering	10
2.2	Genomförande.....	11
2.3	Efterarbete.....	14
3	Diskussion	15
3.1	Fördelar	15
3.2	Fallgropar och förutsättningar	16
3.2.1	Teknik.....	16
3.2.2	Kunskaper och kompetensutveckling.....	16
3.2.3	Organisation och kommunikation.....	17
3.2.4	Organisationskultur och samverkan.....	18
3.3	Reflektioner	19
4	Slutsats	21
5	Referenser	22
5.1	Övriga källor	22
6	Bilaga 1 Metod	24
6.1	Förarbete.....	25
6.2	Genomförande.....	25
6.3	Etiska aspekter	26

1 Uppdrag studiehandledning som fjärrundervisning

Andelen flerspråkiga elever i den svenska skolan ökar och idag finns elever som tillsammans representerar mer än hundra olika modersmål och det är naturligt för dem att använda mer än ett språk i sin vardag. Det innebär också att många lärare möter en språklig mångfald i sin undervisning. Enligt läroplanen för grundskolan ska undervisningen främja lärandet och kunskapsutvecklingen genom att utgå från elevernas bakgrund, tidigare erfarenheter, språk och kunskaper. Dock visar Skolverkets statistik att flerspråkiga elever inte klarar skolans krav i samma utsträckning som andra elever. Skolinspektionens granskning av utbildning för nyanlända elever visar att många av de skolor som har kvalitetsgranskats uppvisar allvarliga brister i sitt sätt att hantera studiehandledning.

Kompetensen kring studiehandledning på modersmålet varierar, likaså hur man praktiskt arbetar med studiehandledningen. Behovet av likvärdig tillgång till studiehandledning av hög kvalitet är stort. Inte minst eftersom samstämmig forskning visar att möjligheten för eleven att använda sitt starkaste språk, för att lära och redovisa sina kunskaper, är avgörande för elevens skolframgång. I en allt mer digitaliserad skola kan användandet av webbresurser, digitala enheter, funktioner i mjukvaror och appar fungera som stöd för att stärka och utveckla elevernas språk och kunskaper.

Beställare av denna rapport är enhetschefen för mottagningsenheten på grundskoleförvaltningen i Göteborgs Stad, Medzit Selmani. Den projektgrupp som arbetat med undersökning och rapport bestod av utvecklingsledare Rickard Callenmyr och Helen Henriksson från Center för skolutveckling (CFS), Fil. dr Martin Tallvid och Mats Widigson (CFS), samt lärare Ewa Jablonska från Mottagningsenheten. Projektet påbörjades våren 2021 och avslutades våren 2022. Ett särskilt tack går till de engagerade studiehandledare som gjort projektet möjligt: Liliana Casimiro, Catia Lopes, Feras Mofleh, Marzia Sau och Joanna Wudarska.

1.1 Syfte och mål

I detta stycke formulerar vi varför vi gör denna studie och vad vi vill uppnå. Som separata områden finns mer generell kunskap om studiehandledning och fjärrundervisning som är relevant i sammanhanget. Men det saknas i dagsläget underlag från tidigare forskning om just studiehandledning på modersmål som fjärrundervisning av det enkla skälet att studiehandledning i denna form till liten grad har förekommit. Det finns heller inte mycket att hämta från andra länder då studiehandledning på modersmål inte är vanligt förekommande.

Vi insåg att det vore värdefullt att i kraft av forskar-, utvecklings- och studiehandledarkompetens ta fram empirisk kunskap om vad digitaliserad studiehandledning kan innebära när även samverkan mellan lärare och studiehandledare sker digitalt. Att intressera sig för studiehandledning som fjärrundervisning innebär också att den ordinarie studiehandledningens förutsättningar, förtjänster och brister problematiseras.

Ett *mål* med detta projekt är därför att skapa kunskap kring studiehandledningen som fjärrundervisning med fokus på bibehållen kvalitet och ökad tillgänglighet. Målet är att producera ny kunskap om studiehandledningens kvalitet och tillgänglighet när den ges som fjärrundervisning.

Ett övergripande *syfte* med detta projekt, där en genomförd undersökning är en viktig del, är att öka möjligheterna och tillgängligheten till likvärdig studiehandledning.

1.2 Frågeställningar

För att vägleda vårt arbete om studiehandledning som fjärrundervisning formulerade vi följande frågeställningar:

- Vilka styrkor och svagheter samt möjligheter och hinder för studiehandledning som fjärrundervisning kan identifieras?
- Vilka förutsättningar behöver finnas för att genomföra studiehandledning som fjärrundervisning med bibehållen kvalitet?

1.3 Metod

I det följande redovisar vi i korthet hur vi gick tillväga för att infria projektets syfte och mål, och besvara våra frågeställningar. För en fördjupad metodredogörelse hänvisar vi till Bilaga 1 Metod.

Projektet om studiehandledning som fjärrundervisning pågick från våren 2021 till våren 2022. Intervjuer genomfördes, spelades in och transkriberades. Därefter analyserades innehållet gemensamt av projektgruppen. I studien deltog fem studiehandledare, sex lärare och sex elever. Studiehandledare hade olika språkinriktningar och gav studiehandledning i olika ämnen. Elevernas ålder varierade från 8 år till 16 år, vissa gick i förberedelseklass och andra deltog i ordinarie undervisning. Urvalet av deltagande studiehandledare gjordes av Språkcentrum som tillfrågade intresserade studiehandledare om deltagande i projektet.

Projektet som helhet har haft en explorativ ansats där bredd på olika sätt varit en tillgång. I projektgruppen finns olika kompetenser och erfarenheter av att arbeta med inkluderings- och digitaliseringsfrågor. I projektet som helhet har dessutom flera metoder används som underlag för denna rapportens diskussion.

Den viktigaste förutsättningen för att öka projektets validitet och relevans är den kontinuerliga samverkan med de studiehandledare som ingår i projektet. Projektgruppen har bidragit med process- och forskarkompetens och de deltagande studiehandledarna har tillfört kunskap och förståelse för studiehandledningens praktik och villkor.

Utöver intervjustudien läste vi i projektgruppen in oss och gjorde en kortare litteraturöversikt. Initialt hade vi även kunskapsutbyte med Skoldatateket i Båstad kommun och tog del av en tidigare rapport om teknikförutsättningar för fjärrundervisning genomförd av Avdelningen för digitalisering och innovation på grundskoleförvaltningen i Göteborg. I bakgrunden finns också två studier om digital undervisning under pandemin genomförda av CFS (2020, 2021).

1.4 Bakgrund

Innan vi ger oss in på resultat från intervjustudien ges nedan en bakgrund till varför studiehandledning är en viktig fråga, och varför det är intressant att undersöka digitaliseringens roll i detta sammanhang.

1.5 Studiehandledning är allas angelägenhet

För unga, nya göteborgare är inkluderande utbildning en viktig förutsättning för att de som aktiva medborgare ska ges möjlighet att forma sin och stadens framtid. Att skolan lyckas med sitt uppdrag har därför en avgörande betydelse för eleven och dess familj, men också för Göteborgs strävan att vara en socialt hållbar stad.

Det är en inspirerande uppgift att den utbildning och undervisning som huvudman erbjuder ska infria alla elevers rätt att utvecklas så långt som möjligt. I Göteborgs skolor är nära var fjärde elev i skolan född i ett annat land. Att elever har olika utgångslägen och språk utmanar hela skolans kompetens. Studiehandledning på modersmål är här ett viktigt verktyg för att genom stöttning minska glappet mellan elevens kunskaps- och språkutveckling.

Studiehandledningens legitimitet vilar på studiehandledarens kompetens och studiehandledningens höga kvalitet. Studiehandledning är emellertid inte en avskild verksamhet. För att studiehandledning ska ha hög kvalitet krävs god samverkan mellan studiehandledare och de lärare som ansvarar för elevens undervisning, såväl före, under som efter studiehandledningstillfället.

Skolan har i uppdrag att organisera sin *undervisning* för elever med annat modersmål på ett sådant sätt att de ges möjligheter att utveckla kunskaper i skolans alla ämnen samtidigt som de lär sig det svenska språket. Såväl lärare som studiehandledare är beroende av att rektor och huvudman ger förutsättningar och ramar för elevens språk- och kunskapsutveckling. Hur

utbildning organiseras ger därför på strukturell nivå villkor inte bara för dimensioneringen av studiehandledning utan också för möjligheten till likvärdighet och hög kvalitet. Studiehandledning är därmed hela skolans och utbildningsstaden Göteborgs angelägenhet och ansvar.

1.6 Flerspråkighet som resurs

Det är svårt att föreställa sig kunskaper utan språk, eller kunskaper som kan uttryckas utan språk. Språk- och kunskapsutveckling är intimt förknippade med varandra och behovet av att arbeta språkutvecklande finns hos alla elever.¹

Behovet av att minska glapp mellan kunskaper och undervisningsspråk finns uppenbart hos elever som är nyanlända.² Genom studiehandledning kan eleverna fortsätta sin kunskapsutveckling i olika ämnen och behöver inte vänta på att få tillräckliga kunskaper i svenska för att kunna följa undervisningen. Studiehandledning på modersmålet, d.v.s. att använda elevens hela språkliga resurs för lärandet, är ett sätt för eleven att nå sin potentiella kunskapsnivå (Otterup, 2021).

Studiehandledning på modersmål som pedagogisk praktik, är en del av skolans verksamhet som sällan beforskas, trots att det är mångas erfarenhet att studiehandledning är betydelsefull för nyanlända elevers kunskapsutveckling. De forskningsresultat om studiehandledning på modersmål som trots allt finns visar att den ofta innebär en simultan och kreativ användning av olika språkliga resurser och framhålls som avgörande för nyanlända elevers skolframgång. Vi har i Sverige en skola som strävar efter likvärdighet och jämlikhet där alla elever, oavsett språklig, etnisk eller kulturell bakgrund erbjuds likvärdiga möjligheter till skolframgång. I dag har närmare en femtedel av eleverna i grundskolan en annan kulturell bakgrund och ett annat modersmål än svenska. Att skapa möjligheter för flerspråkiga elever att utveckla språk och kunskaper på samma villkor som de enspråkiga eleverna borde därför vara en självklarhet i den svenska skolan, enligt forskarna (Morgan, 2014).

Forskningen lyfter fram den komplexa språkliga och pedagogiska verksamhet som studiehandledning utgör. Den dominerande synen på språk som fasta entiteter som också förväntas läras separerade från varandra (som till exempel svenska, modersmål, engelska) menar forskare att studiehandledning kan förstås som transspråkande, det vill säga en verksamhet där olika språkliga resurser används simultant i lärandet (Rosén, Straszer & Wedin, 2017).

---

¹ Göteborg stad (2019) Kommungemensam riktlinje för att stärka arbetet med språk-, läs- och skrivutveckling.

² Med nyanländ ska avses den som har varit bosatt utomlands och som numera är bosatt här i landet eller ska anses bosatt här och som har påbörjat sin utbildning här efter höstterminens start det kalenderår då han eller hon fyller sju år. En elev ska inte längre anses vara nyanländ efter fyra års skolgång här i landet. (Skollagen 2010:800, 3 kap 12a §).

1.7 Rätt till studiehandledning

Språkforskning pekar på att det är en betydligt längre process än de fyra år som en elev definieras som nyanländ för att erövra skolspråk och specifika ämnesspråk. Språkforskare har visat att det tar mellan sex och åtta år för flerspråkiga elever att utveckla skolspråket (Cummins, 2000; Skolverket, 2012, sid 39). Rätten till studiehandledning är därför i Sverige bredare än att elevens definieras som nyanländ. Skollagen föreskriver att *en elev som behöver det ska få studiehandledning* på sitt modersmål (Skollagen 3 kapitlet 12 i §, 5 kapitlet 4 § skolförordningen och 9 kapitlet 9 § gymnasieförordningen.). Det finns heller *ingen begränsning av hur länge och i vilken omfattning* en elev kan ha rätt till studiehandledning på modersmålet. Det är elevens behov som ska styra (Skollagen 3 kapitlet 12 i §, 5 kapitlet 4 § skolförordningen och 9 kapitlet 9 § gymnasieförordningen).

Skolverket pekar också på att studiehandledning på modersmålet kan ges både som extra anpassning och som särskilt stöd. När elever tagits emot i högstadiet kan de även ha förstärkt rätt till studiehandledning och ges då inte som särskilt stöd. Vidare enligt Skolverket (2022a) behöver studiehandledning inte vara en stödåtgärd, utan *elever som lätt når de kunskapskrav som minst ska uppnås eller de kravnivåer som gäller kan få studiehandledning på modersmålet*. Det handlar då om en form av ledning och stimulans för att de ska kunna nå längre i sin kunskapsutveckling.

1.8 Studiehandledning som fjärr- eller distansundervisning

Med den definition av studiehandledning som finns i skollagen, och som redovisats ovan, framgår att behoven av studiehandledning kan vara stora. Ett möjligt sätt att möta dessa behov är att överväga att erbjuda studiehandledning även som fjärr- eller distansundervisning. Vi redogör nedan för varför vi i projektgruppen tolkar Skolverket som att det inte finns skoljuridiska hinder för att erbjuda studiehandledning som fjärrundervisning, då studiehandledning inte definieras som *undervisning* i skollagen.

Fjärrundervisning definieras i skollagen som interaktiv undervisning som bedrivs med informations- och kommunikationsteknik där elever och lärare är åtskilda i rum men inte i tid. Elever som deltar i fjärrundervisning ska göra det i lokaler som skolenheten disponerar. I grundskolan, grundsärskolan, specialskolan och sameskolan ska det finnas en handledare närvarande där eleverna befinner sig (Skolverket, 2022b).

Distansundervisning definieras i skollagen som interaktiv undervisning som bedrivs med informations- och kommunikationsteknik där elever och lärare är åtskilda i både rum och tid. Vid distansundervisning finns det inget krav på att

det ska finnas en handledare eller lärare fysiskt närvarande när undervisningen bedrivs. Men distansläraren ska ha regelbunden direktkontakt med eleverna (Skolverket, 2022c).

Studiehandledning på modersmålet får bedrivas på samma sätt som fjärrundervisning, det vill säga i interaktiv form med informations- och kommunikationsteknik där eleven och studiehandledaren är åtskilda i rum men inte i tid. Men det gäller bara om det inte finns någon lämplig person inom skolenheten som kan ge studiehandledning, och huvudmannen trots upprepade ansträngningar inte har lyckats anställa en sådan person. Även studiehandledning på modersmålet som överlämnas på entreprenad får ges i interaktiv form med informations- och kommunikationsteknik där eleven och studiehandledaren är åtskilda i rum men inte i tid.

Det behöver säkerställas att det inte råder juridisk oklarhet angående att ge studiehandledning som fjärrundervisning. Exempelvis behöver behandling av personuppgifter ske på ett korrekt sätt och mjukvara som inte är godkänd av staden bör inte användas.

2 Resultat

I den resultatdel som följer redovisar vi vad som framkommit i den genomförda intervjustudien. Att genomföra studiehandledning kräver både för- och efterarbete i samverkan med undervisande lärare. Studiehandledning kan beskrivas som att det är tre huvudaktörer i form av elev, studiehandledare och lärare där det i sin tur finns bakomliggande viktiga aktörer som vårdnadshavare, rektorer och enhetschefer, se figur i rapportens inledande sammanfattning.

Resultaten av intervjustudien om studiehandledning som fjärrundervisning redovisas efter den grova indelning av studiehandledningens process som också framgår i figuren ovan i vad som sker före själva studiehandledningen vid *planering*, sedan i *genomförande* och slutligen i vad som sker i studiehandledningens *efterarbete*. Resultaten i studien pekar som helhet mot att kvaliteten bibehålls när studiehandledare och klasslärare samverkar kring planering, genomförande och efterarbete med hjälp av digitala hjälpmedel.

2.1 Planering

Planering är en viktig förutsättning för att studiehandledning ska hålla hög kvalitet.

De intervjuade studiehandledarna poängterar hur viktigt det är att få tillgång till lärarens planering i förväg:

Väldigt viktigt att ha tillgång till lärarens planering! Särskilt om läraren blir sjuk. Om det blir vikarie så har de svensktalande eleverna det lättare att förstå vad som ska göras.

De intervjuade lärarna ser vissa svårigheter med att bedriva studiehandledning som fjärrundervisning. De behöver bland annat hitta och boka extra lokaler, skanna och skicka undervisningsmaterial och se till att de elever som har behov, får support med de digitala verktygen. Lärarna tycker dessutom det är svårt att lämna en planering i förväg, eftersom de flesta av deras elever arbetar på individnivå:

Det är lättare när studiehandledaren är på plats i klassrummet. Då behövs inte planeringen, den ges på plats, och situationer som uppstår kan lösas där och då.

De intervjuade studiehandledarna pekar på effektivare *tid och logistik* då schemaläggning när den sker digitalt förenklas, vilket gör studiehandledningen mer tidseffektiv:

Jag föredrar undervisning på plats, men online är lika bra. Jag kan undervisa mer och jag föredrar det framför att sitta bakom en ratt i bilen.

För att som det är just nu är schemalagningen extremt besvärlig. Mycket mer effektivt att hitta fler tider. I dag hinner vi kanske 3–5 skolor per dag. Om det är online hinner jag både ta rast och ha en lektion till på den tid det skulle tagit att resa till ny skola. Resandet är en stressfaktor.

För inkludering är tydliggörande pedagogik viktigt, det vill säga att eleven vet vad som ska göras, hur och när. Ett viktigt resultat är här att studiehandledning som fjärrundervisning uppmuntrar till tydliggörande pedagogik då instruktioner tenderar att göras mer explicita i det digitala formatet. De intervjuade studiehandledarna pekar på att *tillgängligheten* till studiehandledning i flera avseenden kan öka. Planeringar blir både mer tillgängliga och tydliga när de ges digitalt:

Fjärr innebär en ökad medvetenhet om vad lektionen ska innehålla. När vi är på distans måste vi veta i förväg vad vi ska göra. Där är en stor skillnad.

Lärarna upplever att det saknas organisation för studiehandledning på skolnivå och en tydlig arbetsfördelning. Idag är det upp till varje lärare att lösa:

Skolan måste ha en organisation som stödjer studiehandledning på fjärr och avsätta tid för samarbete mellan lärare i förberedelseklass, ämneslärare och studiehandledare.

2.2 Genomförande

Genomförandet är beroende av en god planeringsfas och att skolan organiserats för studiehandledning som fjärrundervisning. En studiehandledare poängterar att god planering gör genomförandet mindre sårbart:

Skicka planering i tid, släppa in eleven i grupprum. Det måste finnas rutin för detta även om läraren är sjuk!

Eleverna i denna studie upplever de organisatoriska förutsättningarna som bra. De hade tillgång till eget grupprum, fungerande dator och hade möjlighet att påverka innehållet. Det framgår att om elever får bestämma, önskar de mest hjälp av studiehandledning inför prov och tester och i ämnen som de hade lägre resultat i jämfört med i sina hemländer.

De intervjuade eleverna förefaller att ha hög grad av delaktighet i studiehandledningens genomförande. Intrycket är att de har stor frihet att bestämma vad som skall tas upp på studiehandledningstillfället. De tar stort ansvar för sitt lärande och vill vara självständiga. De förbereder sina frågor till lektioner, delar material och ber om hjälp inför prov. Det framgår att de också är aktiva i den kommunikation som behövs för genomförandet av studiehandledningen:

Jag får lärarens planerade lektion eller ibland muntlig information om vad som jag behöver gå igenom. Ibland skickar jag mina frågor till studiehandledaren innan lektionen, så att jag under studiehandledningstimmerna kan få förklaring eller hjälp med det jag behöver. Ibland skickar jag bilder till studiehandledaren på sidor i boken som vi kommer att ta upp på lektionen.

Samtliga elever förutom en nyligen nyanländ elev anser att det inte finns någon skillnad mellan att få studiehandledning på plats eller fjärr:

Jag ser ingen skillnad alls. När läraren har varit på plats, har vi ändå suttit i grupprummet.

Elever upplever att de får den hjälp de behöver även när studiehandledningen ges som fjärrundervisning:

Jag vill bara säga att allt det jag behöver ha hjälp med kan man få på fjärr.

De intervjuade studiehandledarna som ingått i studien är positiva till studiehandledning som fjärrundervisning. De anser att det egentligen inte är så stor förändring ur ett lärandeperspektiv, men det ger fler möjligheter:

Jag vet inte om digitaliserad studiehandledning utvecklar studiehandledningen men jag kan definitivt säga att digitaliserad studiehandledning ger flera möjligheter till både eleven och studiehandledare att utföra sitt arbete.

Studiehandledarna menar att den *pedagogiska kvaliteten* kan bibehållas när handledningen ges som fjärrundervisning. De ser inte att tekniken utgör något hinder eftersom de flesta är så vana vid att använda Google Meet och andra digitala resurser:

Det är jätteenkelt. Vi kopplar bara upp oss i tid - om det inte hänt när i skolan som gör att eleven blir försenad. Vi använder en timma och vi brukar hinna med det vi planerat. Vi brukar också hinna med att småprata om vad de gjort - det blir en naturlig konversation.

Men studiehandledarna menar samtidigt att det är viktigt att handledarna har adekvat digital kompetens. De pekar på att det finns ett ständigt behov av att fylla på och fortbilda medarbetarna på avdelningen eftersom teknik- och programvaror utvecklas och förändras:

Jag har en skärm, jag måste koordinera med att prata och se vad dom vill att jag ska gå igenom, samtidigt ska vi svara på frågor, dela rätt dokument. Det är mycket moment samtidigt - så man måste vara duktig på teknologi och IT. Det är ingen tvekan om det.

En viktig aspekt är om de sociala, känslomässiga relationerna påverkas när handledningen ges som fjärrundervisning. Här uppger studiehandledarna att, det i motsats till vad som skulle kunna förmodas, är så att de upplever att den personliga kontakten med eleven fördjupas. De menar att eleverna har lättare att uttrycka sig personlig när det sker via en skärm och att de har lättare att be om hjälp:

Jag har mer och mer börjat skriva till eleverna via Classroom eftersom det blir mer personligt. Det underlättar kommunikationen så mycket mer-många elever vill uttrycka sig personligt och då blir det lättare att göra det digitalt. Vi har också Whatsapp så kan de kommunicera snabbare och det hjälper otroligt mycket. Eleverna kommer närmare oss- absolut. Det är lättare att öppna sig.

De nackdelar och fallgropar med fjärrundervisningen som studiehandledarna nämner rör främst en oro för att de inte alltid kan kontrollera vad eleverna gör. Det är svårt att se på en bildskärm om eleverna leker med sin mobil eller om de har andra webbsidor öppna på sin dator. Det är också lite svårare att stötta elever som har svårt att koncentrera sig eller är omotiverade. Men det är inget stort problem, uppger de. De tycker också att det är svårt att genomföra prov på distans eftersom det nästan är omöjligt att upptäcka fusk. Laborationer och labbrapporter är andra exempel på lektionsinslag som de tycker fungerar dåligt på fjärr.

På frågan om vad som är särskilt viktigt för att studiehandledning som fjärrundervisning ska fungera lyfter studiehandledare vikten av att de genom förberedelsefasen har tillgång till samma material som eleven. En lärare anser att det finns för lite digitalt material som man lätt skulle kunna dela med sig av till studiehandledaren i stället för att behöva skanna in och skicka.

Organisatoriska aspekter finns också, som att tekniken fungerar och att det finns ett utrymme där eleven kan sitta ostörd. Det senare kan bli svårare att ordna vid fjärrundervisning eftersom studiehandledaren inte är på plats och kan bistå med att hitta ett enskilt rum för eleven. Detta blir då en uppgift för den ordinarie läraren, som kanske har svårt att lämna sin klass för att hjälpa till att hitta ett ledigt rum.

Resultaten utifrån vad elever uppgav ger en indikation om att det inte behöver vara en skillnad i kvalitet mellan att få studiehandledning på plats eller som fjärrundervisning. Den nyligt nyanlända eleven föredrar att få handledning på plats, men skulle fjärrundervisning generera fler timmar, väljer eleven det istället. Eleverna som bara hade en timme i veckan kände behov av att ha fler timmar. Skulle fjärrundervisning möjliggöra fler timmar anser eleverna att det vore bra.

En organisatorisk aspekt av studiehandledningens genomförande är att relationen mellan tid för undervisning och tid för transport påverkas:

Jag kan undervisa mer och jag föredrar det framför att sitta bakom en ratt i bilen. Kan jobba hemifrån. Då förlorar vi inte tid. Vi använder den tid skolan betalar för och eleven får det den behöver.

Stora delar av en studiehandledares tid läggs på att förflytta sig mellan olika skolor och om denna restid minskar kan dels samma elev erbjudas fler tillfällen, dels kan fler elever erbjudas handledning.

2.3 Efterarbete

Arbetet *efter* genomförd studiehandledning är den del av undervisningen som upplevs som minst påverkad av att den sker på distans, och den kan till och med underlättas:

Fördelen är att det blir mycket mer dokumenterat. Så man kan gå tillbaka. Och det blir väldigt effektivt.

Möjligtvis saknar studiehandledarna den korta informella möjligheten till kontakt och återkoppling med läraren som kan ske i personalrummet, men de tycker att de kan kommunicera via mail och/eller den dokumentation som läggs i Google Classroom:

Vi har ett möte en gång/termin när vi pratar om hur det har gått, och för att planera vidare. Annars sker vanlig dokumentation. Ofta fungerar Classroom där jag kan kommentera till läraren.

Intervjuerna med lärarna visar att de ibland saknade den uppföljning och dokumentation som de skulle behövt. En viktig del av studiehandledningen är att dokumentationen genomförs och delas, vilket blev särskilt tydligt under genomförandet av studien eftersom flera lärare var sjuka under pandemin och att det samtidigt saknades vikarier.

Studiehandledning kan i vissa fall även ges efter lektionen för att repetera och fördjupa det som eleven har undervisats om i ett ämne. Men med efterarbete avser vi här snarare den avstämning som behöver ske mellan studiehandledaren, elev och läraren kring kvaliteten i studiehandledningen. Hur studiehandledningen har fungerat, vad som finns att lära av hur processen fungerat och vad den resulterat i för lärande är en form av undervisningsnära systematiskt kvalitetsarbete med stor potential att utveckla studiehandledningen och dess förutsättningar.

3 Diskussion

Nedan går vi från intervjustudiens resultat till skolutveckling när vi diskuterar slutsatser från hela projektet. I projektet ser vi både för- och nackdelar med att studiehandledning ges som fjärrundervisning. Vi har i resultatdelen uppmärksammat att intervjustudien är relativt liten och att urvalet innebar att försiktighet bör iakttas med att enbart utifrån studien dra generella slutsatser. Trots detta framkommer i projektet som helhet flera intressanta fördelar, fallgröpar och viktiga förutsättningar som vi diskuterar nedan.

3.1 Fördelar

Vår huvudsakliga slutsats är att studiehandledning kan genomföras med bibehållen kvalitet när den ges som fjärrundervisning. Att tillgodose elever rätt till studiehandledning i olika ämnen är av stor vikt eftersom alla elever har behov av att få chansen att visa att de är duktiga och att de kan något även om det är svårt att uttrycka det på svenska. Språket kan då bli ett stort hinder som påverkar elevens tilltro till sina kunskaper och förmågor. Här är studiehandledning och beredskapen att ta till vara på kartläggningar viktiga verktyg.

I resultatdelen framkommer att planeringsfasen kan förbättras genom det digitala formatet då lärares planeringar kan bli mer lättillgängliga i ett digitalt format. Även schemaläggning kan förenklas. Men den för eleven kanske viktigaste aspekten är att en digitalt nedskriven planering underlättar tydliggörande pedagogik om vad, när och hur saker ska göras. Det efterarbete som krävs för god studiehandledning kan med fördel ske digitalt.

Även schemaläggning av studiehandledningen kan avsevärt förenklas om mängden tider som är blockerade på grund av resor minskar. Studiehandledarna ger också exempel på att eleverna kan delta även om de inte är i skolan på grund av till exempel en lättare förkylning eller om de är frånvarande av någon annan orsak.

En stor fördel, som studiehandledarna tar upp vid upprepade tillfällen, är att tillgängligheten kan öka genom att deras restid minskar. Stora delar av en studiehandledares tid läggs på att förflytta sig mellan olika skolor och om denna restid minskar kan dels samma elev erbjudas fler tillfällen, dels kan fler elever erbjudas handledning.

Utifrån projektet som helhet ser vi på strukturell nivå att studiehandledning som fjärrundervisning kan leda till minskade kostnader för skolorna och underlätta samverkan mellan kommuner vad gäller exempelvis mindre språkgrupper. Göteborg är en skolhuvudman med stor kapacitet till studiehandledning på en mängd olika språk, och studiehandledning som fjärrundervisning kan öppna för språkcentrum att sälja studiehandledning både regionalt och till och med nationellt.

3.2 Fallgropar och förutsättningar

Överlag framgår av resultatdelen att studiehandledarna som ingick i studien ser många möjligheter med att ge studiehandledning som fjärrundervisning. Det blir emellertid viktigt att beakta att möjligheterna endast kan realiseras, och kvaliteten upprätthållas, om fallgropar undviks och vissa förutsättningar föreligger. Vid fjärrundervisning ställs höga krav på den struktur, kultur och organisation som ger god studiehandledning för att infria elevens rätt till studiehandledning av hög kvalitet.

3.2.1 Teknik

Att erbjuda studiehandledning som fjärrundervisning kräver väl fungerande teknik, och förmåga att utnyttja den. Undervisningsformen är också teknikkrävande då kvaliteten direkt blir lidande vid bristande teknik, vilket gör undervisningsformen sårbar. Urvalet i intervjustudien innebar att de intresserade studiehandledarna har god datorvana och har en positiv inställning till att utnyttja digitaliseringens möjligheter, vilket är viktigt för studiehandledningens genomförande som fjärrundervisning.

Den digitala kompetensen uppges variera hos förvaltningens studiehandledare, men intervjuerna antyder att de allra flesta kan ligga på den nivå som krävs. Projektgruppen bedömer att förutsättningarna i Göteborg är goda för digitaliserade lösningar då resurser för teknisk stöd och fortbildning redan finns i organisationen på Språkcentrum. Tilläggas kan att studiehandledare vid fjärrundervisning även är beroende av att lärares digitala kompetens är hög. Datorvana rent allmänt kan anses vara god i organisationen, där också utrustning och teknikplattformar som exempelvis Google Workspace finns. En väl fungerande teknisk standard är en oundgänglig förutsättning för de förutsättningar som diskuteras nedan.

3.2.2 Kunskaper och kompetensutveckling

Attityder och förståelse i all ära, men kunskap är förstås centralt för hög kvalitet på studiehandledning. En intervjuad lärare lyfter att kompetens hos studiehandledaren är en viktig faktor. Läraren anpassar sättet hon kommunicerar på till studiehandledarens behov och förkunskaper, och bristande kunskaper sänker förstås kvaliteten på både på samverkan och själva studiehandledning.

En del studiehandledare kan av flera anledningar inte vilja ge studiehandledning digitalt. Även föräldrar kan ha olika syn på att studiehandledning ges som fjärrundervisning. En fallgrop blir därav att ojämn digital kompetens och färdighet hos såväl elever, lärare som studiehandledare kommer att innebära bristande kvalitet och likvärdighet.

God studiehandledning kräver kunskap om var eleven befinner sig kunskapsmässigt. För att utgå från elevens behov ger kartläggningar av

nyanlända elevers kunskaper god vägledning. Dessa kartläggningar ger viktig information till både undervisande lärare och studiehandledare. För alla elever som ges studiehandledning är kunskapsbaserad kommunikation mellan lärare och studiehandledare i planeringsfasen viktig.

En ytterligare aspekt av kunskap är att digitalisering kräver kontinuerlig kompetensutveckling till lärare och studiehandledare för att uppdatera arbetsformer och kommunikationssätt.

3.2.3 Organisation och kommunikation

När teknik, lämpliga mjukvaror och kunskaper finns återstår villkor som kräver organisation. All verksamhet i skolan behöver förvisso organiseras om den ska hålla hög kvalitet, vilket gäller såväl fysiska lokaler som kollegial kommunikation. Genomförande av fjärrundervisning kräver digital kompetens och ställer krav på var eleverna ska sitta.

Studiehandledning som fjärrundervisning kräver tydliga rutiner. Vid ett genomförande förordar vi att det tas fram lokal handlingsplan som innehåller en plan för vilka kommunikationsplattformar som rekommenderas samt även en så kallad checklista med viktiga förutsättningar som behöver vara förberedda.

Det ska inte finnas oklarheter kring hur kommunikation sker. Frågor som vem som kommunicerar, när, vad, till vilka och hur behöver ha tydliga svar för att kommunikationen ska vara effektiv. Information från ämneslärare behöver kommuniceras i förväg till studiehandledare och elev. De studiehandledare som intervjuats pekar särskilt på betydelsen av planeringsfasens kvalitet där det är gynnsamt att det finns en tydlig grovplanering där sedan mer finplanering sker mellan studiehandledare och lärare. I förberedelseklasser är det en kommunikationsfråga som behöver lösas om förberedelseklassläraren ska förväntas fortsätta att sköta all kontakt med studiehandledaren även när studiehandledning ges i andra ämnen.

Intervjustudien synliggör att även om studiehandledning sker digitalt krävs iordningställande av exempelvis lämpliga lokaler, material och det ska heller inte finnas oklarheter i elevens schema. Första månaderna av termin är stressig för studiehandledare då mycket behöver komma på plats. Studiehandledare får generellt anpassa sig efter skolans planering och att skapa schema digitalt kan göra det lättare och även underlätta flexibel schemaläggning.

För genomförande av studiehandledning som fjärrundervisning krävs även avsatt tid för planering och efterarbete så att avstämningar, återkopplingar och dokumentation kan ske. Studiehandledning, vare sig det är på fjärr eller inte, innebär att relation mellan lärare och studiehandledare tar tid och behöver organiseras för. Ett sätt att underlätta kommunikation är att använda sig av de digitala verktyg som staden tillhandahåller, till exempel Google Classroom. Det blir svårt för undervisande lärare som har många elever i studiehandledning att

gå in i olika studiehandledares digitala rum. En lösning skulle kunna vara att använda klassens digitala rum snarare än att använda varje enskild studiehandledares digitala rum.

Vi har sett exempel både på att eleven sitter hemma och i skolan. Generellt behöver eleven sitta på skolan. Men om eleven har rätt till undervisning trots sjukskrivning har den rätt till studiehandledning. Öppnas undantagsmöjlighet för hemmasittare och sjuka att vara med behöver gränsen vara tydligt för när undantag kan göras och vem som beslutar om det.

3.2.4 Organisationskultur och samverkan

Ett villkor för studiehandledning av hög kvalitet som möjligen kan underskattas är att den förutsätter god förståelse i organisationen, vilket även kan uttryckas som en god organisationskultur. Det finns ett talesätt inom organisationsforskning som tillskrivs Peter Druckner att *“Culture eats Strategy for Breakfast”*. Innebörden är att strategier och förutsättningar kan vara väl så genomtänkta, men utan att arbeta med förståelse och organisationskulturella aspekter kan det mesta lanseras utan att någon förändring sker.

Vi förstår utifrån de intervjuade studiehandledarna att relationen mellan lärare och studiehandledare är viktig för att eleven ska mötas av studiehandledning av hög kvalitet. Självklart är också en god relationen mellan studiehandledare och elev avgörande. Vi drar av detta slutsatsen att det kan vara värdefullt att upprätta en sådan relation även genom fysiska möten, särskilt initialt.

De intervjuade studiehandledarna har erfarenhet av att god förståelse för varandras roller och uppdrag är viktigt mellan studiehandledare och lärare, och det behövs en möjliggörande skolledning som också visar detta i sitt ledarskap. God förståelse för varandras roller och uppdrag möjliggör och god kommunikation och flexibla lösningar i situationer som uppstår.

God samverkan mellan aktörerna elev, lärare och studiehandledare ökar kvaliteten på studiehandledningen. Förutsättningarna för dessa relationer blir annorlunda när relationsskapandet sker digitalt. Bristande förståelse för varandras roller och behov blir påtagligt vid fjärrundervisning, då det inte på samma sätt går att lösa frågor på plats i realtid. En viktig förutsättning för god samverkan är *tillit*, och tillit och rättssäkerhet sätts på prov vid exempelvis provtillfällen. En möjlig fallgrop med fjärrundervisning blir därför att det ställer krav på att etablera en social relation mellan studiehandledare - lärare - elev. Detta väcker tanken på att fjärrundervisning med inslag av återkommande fysiska möten kan vara önskvärd över tid då mänskliga möten i verkligheten kan bygga tillit och förståelse för varandras roller.

En fallgrop att undvika är att det tillhör fjärrundervisningens karaktär att anpassningar i realtid är lättare att göra när studiehandledare är fysiskt på plats i skolan och spontan samverkan mellan lärare och studiehandledare kan ske. Vid fjärrundervisning kan det vara svårare att göra anpassningar

exempelvis när planeringar inte finns tillgängliga. Fjärrundervisning ställer höga krav på god förberedelsefas och brister i förberedelsefas resulterar i fallgropar för fjärrundervisning, som när lärare använder fysiska böcker och det saknas digitalt material. Sammanfattningsvis behöver lärare, studiehandledare och elever klargöra förväntningar, förutsättningar och tillvägagångssätt för hur digital studiehandledning går till.

3.3 Reflektioner

I projektgruppen har vi under resans gång diskuterat vilka slutsatser vi kan dra utifrån det urval av studiehandledare, lärare och elever som var praktiskt möjligt. De studiehandledare vi intervjuade var möjligen mer positiva och digitalt kunniga än den genomsnittlige studiehandledaren. Lärare som ville eller hade tid att bli intervjuade var svåra att få tag på, vilket innebär att de inte är representativa. Och eleverna var främst i högre åldrar och hade undersökningens studiehandledare som lärare. Som helhet ser vi detta till trots ändå att detta urval ger oss värdefull empirisk kunskap om fördelar, fallgropar och villkor för den trots allt ovanliga företeelses som studiehandledning som fjärrundervisning är. Studien väcker också intressanta frågor och ger upphov till reflektioner som ligger i utkanten av vad som undersökts.

Vad gäller elevperspektivet bedömer vi, trots att vi inte genomfört studien i lägre åldrar, att fjärrundervisning passar bäst för högre åldrar. Det kan vara svårare med koncentration för elever i lägre åldrar och studieteknik kan vara otillräcklig för digitalt arbete. Vi kan emellertid tänka oss att med vuxen på plats kan fjärrundervisning fungera även för yngre elever.

I resultaten framkom att dessa elever i hög grad var delaktiga i inriktning av studiehandledningen. Detta är ett positivt resultat då särskilt elever i högre åldrar känner och kan formulera sina behov och då de enligt skollagen har rätt till delaktighet och inflytande i sin utbildning och arbetsmiljö. Elever i högre åldrar, och särskilt högpresterande elever, kan i högre grad ta eget ansvar för sina studier. En mer negativ tolkning av detta resultat är att eleverna behöver ta detta ansvar om lärare som ansvarar och leder undervisningen inte i tillräcklig grad har samverkat med studiehandledaren och identifierat och kommunicerat det innehåll och undervisningsmoment där studiehandledningen som mest behövs.

En aspekt av digital studiehandledning kan vara att formatet ger möjlighet att bjuda in fler elever till moment som många i språkgruppen har behov av. Digital studiehandling kan också ge möjlighet att lättare bjuda in elever för extra studiehandledning

Ytterligare en möjlig fördel av att erbjuda studiehandledning som fjärrundervisning kan finnas i de situationer där det annars kan vara flera studiehandledare i olika språk i klassrummet samtidigt.

Elever kan vid digital studiehandledning delta även vid sjukdom och långtidsfrånvarande elever kan ges studiehandledning. Det kan underlätta att ge studiehandledning till små språkgrupper och perifert boende elever blir lättare att nå.

Det är ofta så att studier mynnar ut i att det behövs mer kunskap, och det gäller även för den mindre intervjustudie vi genomfört. Studiehandledning som fjärrundervisning är också en relativt ovanlig företeelse där det finns lite tidigare forskning att luta sig mot. Det ska därför inte underskattas att ansvariga och utförare av undervisning och studiehandledning bär på mycket kunskap och kan vara del i sin egen kunskapsproduktion. Här kan beprövad erfarenhet fylla en kunskapslucka och praktknära forskning initieras. En utveckling av studiehandledning som fjärrundervisning kan lämpligen starta med studiehandledare och lärare som vill och där det finns fördelar i att avstånd är långa och språken är små. att skapa beprövad erfarenhet och bedriva praktknära forskning är emellertid processer där det kan behövas stöd och stöttning.

Studiehandledning som fjärrundervisning kan sättas i ett större sammanhang av att behoven av studiehandledning är stora. Utifrån Skolverkets skrivningar om rätt till studiehandledning, och utifrån elevintervjuerna där eleverna vill ha mer studiehandledning, är den timme som rektorer köper inte tillräckligt. Här är finansiella villkor liksom rektorers förståelse av vikten av studiehandledning viktiga aspekter för att det ska byggas organisation på skolan.

Utbildningschefer har en viktig roll i att i dialog med rektorerna ställa frågan om elever får den studiehandledning de har rätt till och att i det systematiska kvalitetsarbetet veta att studiehandledningen fungerar och ger resultat. Det behöver också finnas likvärdighet över staden så att det är elevens behov av studiehandledning som avgör, och inte faktorer som var eleven bor, vilken skola den går på eller vilken språkgrupp eleven tillhör som avgör om eleven erbjuds studiehandledning.

4 Slutsats

Vår huvudsakliga slutsats av detta projekt är att studiehundledning som fjärrundervisning har potential att bidra till att flerspråkiga elever i högre grad kan klara skolans krav genom att tillgången till studiehundledning kan öka. I mänskliga möten i verkliga livet finns kvaliteter och spontanitet som kan vara svårt att ta vara på digitalt. Men vid digitala lösningar i studiehundledningens faser av planering och uppföljning finns uppenbara möjligheter till att samverka mellan studiehundledare och lärare underlättas. För eleven kan det digitala formatet bidra till tydliggörande pedagogik i planeringsfasen.

Att ge studiehundledning som fjärrundervisning skulle även medföra att frågor om arbetets villkor behöver adresseras och samverkas. Det kan här handla om exempelvis undervisningstid i förhållande till restid och ställtid, när är tjänsten full, var ska studiehundledare fysiskt befinna sig vid fjärrundervisning och hur behöver arbetsmiljön vara beskaffad? Det bör även beaktas att det kan finnas en risk att studiehundledare får en perifer roll på skolan vid fjärrundervisning.

Frågan om studiehundledning som fjärrundervisning är heller inte en fråga om antingen eller. Snarare kan studiehundledning som fjärrundervisning under vissa förutsättningar vara ett utmärkt komplement. Studiehundledning på plats och som fjärrundervisning kan kombineras på ett för eleven klokt sätt.

Det finns många förutsättningar som behöver arbetas med för att studiehundledning som fjärrundervisning ska hålla hög kvalitet, som teknik, kunskaper, organisation, kommunikation, organisationskultur och samverkan. Studien visar att realiserandet av fjärrundervisningens möjligheter kräver goda villkor och medvetet arbete med att undvika fallgropar om kvalitet på studiehundledningen ska bli hög.

Projektet gör det påtagligt att studiehundledning är allas angelägenhet och att god studiehundledning inte är en fråga enbart om nyanlända, förberedelseklass eller studiehundledare. Den kräver samverkan mellan Språkcentrum, Mottagningsenhet och hela den ordinarie skolverksamheten, och den kräver organiserad lokal samverkan mellan lärare och studiehundledare. Studiehundledning av hög kvalitet där flerspråkighet blir en resurs är en viktig pusselbit för att staden ska lyckas med hållbarhetsmål och med en skola som erbjuder likvärdig utbildning och kompensatorisk undervisning.

5 Referenser

- Cummins, J. (2000). *Language, Power and Pedagogy: Bilingual children in the crossfire*. Clevedon, England: Multilingual Matters.
- Karlsson, Annika; Nygård Larsson, Pia & Jakobsson, Anders (2019) *Multilingual students' use of translanguaging in science classrooms*
- Morgan, Eva (2014) *Undervisningsmodeller som gynnar flerspråkiga elever: Studiehandedning i grundskolan*. Malmö högskola, Fakulteten för lärande och samhälle.
- Otterup, Tore (2021) *Flerspråkighet som resurs*. Hämtat 12 april 2022 från: <https://www.skolverket.se/download/18.645f1c0e17821f1d15c984/1619603690684/Flersprakighet-som-resurs-tore-otterup-20180418.pdf>
- Rosén, J., Straszer, B., & Wedin, Å. (2017). Transspråkande i studiehandedning som pedagogisk praktik. *Lisetten*, (1), 16–19.
- Rosén, Jenny et al (2019) *Studiehandedning på modersmål: Studiehandedares positionering och yrkesroll*

5.1 Övriga källor

- Center för skolutveckling (2020) *Att skapa närvaro på distans Erfarenheter och framgångsfaktorer från distansundervisning på gymnasiet, gymnasiesärskolans nationella program och Studium i Göteborg vt 2020*. Hämtat 22 april från: <https://goteborg.se/wps/wcm/connect/bd3a6a31-1b2c-4c13-bfdd-f3f01b0ad406/Att+skapa+n%C3%A4rvaro+p%C3%A5+distans.pdf?MOD=AJPERES>
- Center för skolutveckling (2021) *Växla upp eller ner? Kvalitet i växelvis distansundervisning på högstadiet i Göteborgs Stad våren 2021*. Hämtat 22 april från: <https://goteborg.se/wps/wcm/connect/ff509af5-9f20-40dc-84e6-eadda0f54da5/Rapport+v%C3%A4xla+upp+och+ner.pdf?MOD=AJPERES>
- Göteborg stad (2019) *Kommungemensam riktlinje för att stärka arbetet med språk-, läs- och skrivutveckling*. Hämtat 12 april 2022 från: <https://goteborg.se/wps/wcm/connect/adf78ec2-faaf-403f-847f-dfbd8c4b3d1c/Kommungemensam+riktlinje+f%C3%B6r+att+st%C3%A4tt%2Bst%C3%A4rka%2Barbetet%2Bmed%2Bspr%C3%A5k+rev%2Bmars%2B2019.pdf?MOD=AJPERES>
- Göteborg Stad, Grundskoleförvaltningen (2020) *Pilotprojekt: Fjärrundervisning i modersmål*.
- Skolverket (2012) *Greppa språket. Ämnesdidaktiska perspektiv på flerspråkighet*. Hämtat 12 april 2022 från: <https://www.skolverket.se/download/18.49f081e1610d88750033a6/1518700869958/greppa-spr%C3%A5ket.pdf>

Skolverket- Karin Sheikhi (2019) *Organisera för framgångsrik studiehandledning på modersmål.*

Skolverket (2022a) *Studiehandledning på modersmålet. Vem har rätt till studiehandledning på modersmålet?* Hämtat 12 april 2022 från: <https://www.skolverket.se/regler-och-ansvar/ansvar-i-skolfragor/stod-for-nyanlanda-elever#h-Studiehandledningpamodersmalet>

Skolverket (2022b) *Kan studiehandledning på modersmålet ges som fjärrundervisning?* Hämtat 12 april 2022 från: <https://www.skolverket.se/regler-och-ansvar/ansvar-i-skolfragor/fjarrundervisning#Kanstudiehandledningpamodersmaletgessomfjarrundervisning>

Skolverket (2022c) *Får distansundervisning användas för studiehandledning på modersmålet?* Hämtat 12 april 2022 från: <https://www.skolverket.se/regler-och-ansvar/ansvar-i-skolfragor/distansundervisning#Fardistansundervisninganvandasforstudiehandledningpamodersmalet>

SOU 2019:18 (2019) *För flerspråkighet, kunskapsutveckling och inkludering Modersmålsundervisning och studiehandledning på modersmål.*

6 Bilaga 1 Metod

I denna bilaga redogör vi för hur intervjuundersökningen om studiehandledning som fjärrundervisning genomfördes. Inledningsvis vill vi klargöra att denna rapport inte gör anspråk på att uppfylla alla krav en vetenskaplig rapport.

Underlaget för studien är begränsat med endast fem studiehandledare, fyra lärare och åtta elever vilket medför att generaliserbarhet och validitet i vad som sagts i intervjuerna ska tas med försiktighet eftersom de inte utgör ett representativt urval. De fem deltagande studiehandledarna var mycket motiverade att delta i projektet, men icke desto mindre är deras erfarenheter viktiga i att synliggöra utmaningar och möjligheter med studiehandledning som fjärrundervisning.

Trots att även de intervjuade elever var få till antalet ger deras erfarenheter av studiehandledning som fjärrundervisning särskilt viktig information om studiehandledningens genomförande. Men även här ska resultaten tolkas med vetskap om att de elever som intervjuas är styrta av vad som var möjligt utifrån de studiehandledare som ingick i projektet. Åtta elever deltog i studien och de gick företrädesvis i högstadiet. Endast tre lärare är intervjuade eftersom det visade sig vara svårt att få lärare att delta. En pressad arbetssituation angavs som främsta anledning till att tacka nej.

Rapporten i sin helhet utgår från analys av insamlad empiri i form av intervjuer av deltagande studiehandledare, lärare och elever. Intervjuerna var semistrukturerade och genomfördes företrädesvis på distans. Vid ett par tillfällen, bland annat vid gruppintervjuer av studiehandledare, kunde intervjuerna genomföras med deltagarna på samma plats.

Två studiehandledare inledde sin fjärrundervisning i september 2021 och de övriga tre i slutet av höstterminen 2021. Elevernas ålder varierade från 8 år till 16 år, vissa gick i förberedelseklass och andra deltog i ordinarie undervisning. Urvalet av deltagande studiehandledare gjordes av Språkcentrum som tillfrågade intresserade studiehandledare om deltagande i projektet.

De deltagande studiehandledarna valde därefter ut lärare och elever som tillfrågades om de ville delta i projektet. I förekommande fall tillfrågades även vårdnadshavare. Alla kontakter mellan studiehandledare, lärare och elever genomfördes digitalt. Studiehandledningen genomfördes som fjärrundervisning, det vill säga i realtid med elev och studiehandledare på olika platser, på Google Meet.

Övriga kontakter genomfördes via mejl, eller olika digitala meddelande-applikationer (sms, Whatsapp).

Studiehandledarna förde reflektionsloggbook under projektet. I den digitala loggboken kunde projektgruppen följa och kommentera studiehandledarnas reflektioner kring planering, genomförande och efterarbete av studiehandledning som fjärrundervisning. Dessa reflektioner utgjorde sedan underlag för de genomförda intervjuerna.

6.1 Förarbete

För att få bästa möjliga djup och bredd i genomförandet och resultat har genomförandegruppen använt flera olika tillvägagångssätt.

Inledningsvis genomfördes en litteratursökning, där vi sökte efter svensk forskning och studier av modersmålsundervisning och studiehandledning. Utbudet av relevanta artiklar är begränsat, men vi hittade ett antal forskningsartiklar som beskriver framför allt modersmålsundervisning. Även Skolverket har ett antal artiklar på sin hemsida som tar upp genomförandet av modersmålsundervisning och studiehandledning.

Tidigt i projektet togs också kontakt med Båstad kommun som under en tid testat att bedriva studiehandledning som fjärrundervisning. Vi genomförde en gemensam digital träff med representanter från utvecklingsavdelningen i Båstads kommun, där de utförligt redogjorde för sitt arbete med att förverkliga studiehandledning med hjälp av digitala resurser. Arbetet i Båstad var till stor del fokuserat på teknik, men gav flera intressanta lärdomar som gav värdefull information om eventuella fallgropar värda att undvika. Ett exempel på detta var att inte involvera för många studiehandledare i studien - rådet var att satsa på några få och i stället fördjupa uppföljningen av deras arbete. Det blev ett råd vi följde.

Genomförandegruppen genomförde också ett antal interna workshops där strategierna för genomförandet fastslogs.

6.2 Genomförande

Vi genomförde intervjuerna med studiehandledarna under hösten 2021 och under våren 2022 och tidpunkten för intervjuerna avgjordes av när studiehandledare gått med i projektet, när de fyllt i sin reflektionsdagbok och därmed ansåg sig ha tillräckligt med erfarenheter för att kunna uttala sig. De inledande intervjuerna genomfördes på Google Meet. Den fördjupade intervjun med studiehandledarna gjordes vid en fysisk träff i slutet av projektet

Intervjuerna med lärarna gjordes också på Google Meet, men här hade vi som nämndes ovan lite svårare att hitta respondenter. Flera av de tillfrågade lärarna tackade nej på grund av att de inte tyckte sig ha tid. Slutligen återstod endast tre lärare som ställde upp på en 45-minuters digital intervju.

Alla i studien ingående elever bedömdes av studiehandledarna vara studiemotiverade, självständiga, ha en god kännedom om de digitala redskapen samt bra inblick i sitt eget lärande. Vid elevintervjuerna fanns alltid deras studiehandledare med i samtalet som även det utfördes på Google Meet.

Antal elever	Språk	Stadium	Ämne
1	Italienska	Högstadiet	SV och MA
2	Rumänska	Högstadiet	NO, SO, SV och andra ämnen vid behov
2	Polska	Högstadiet	SV
2	Portugisiska	Låg- och mellanstadiet	SV, SO och NO
1	Arabiska	Högstadiet	MA

6.3 Etiska aspekter

Etiska överväganden och riktlinjer spelar en viktig roll för studiens kvalitet, genomförande och hur resultaten i studien på ett ansvarsfullt sätt kan användas för att utveckla studiehandledning som fjärrundervisning. Med tanke på att studien är liten, med få deltagare finns alltid risken att deras identitet kan röjas. Vi har därför varit noggranna med att de deltagande lärarnas och elevernas svar inte ska kunna kopplas till enskilda deltagare. Vi är också medvetna om att det finns en risk för att elevernas svar är påverkade av att studiehandledarna satt med i samma digitala rum som eleverna vid intervjuerna. Inga personuppgifter har registrerats och inga namn har samlats in vid intervjuerna. De deltagande studiehandledarna har tillfrågats om de vill vara anonyma, men avböjt.

Utbildningsförvaltningen

Telefon: 031-365 00 00 (kontaktcenter)

E-post: info@educ.goteborg.se

